
Z Zakładu Zoologii Szczegółowej Wydziału Przyrodniczego U. M. C. S.
Kierownik: Prof. dr Konstanty Strawiński

Jarosław URBAŃSKI

Krytyczny przegląd mięczaków (*Mollusca*) Polski
Revue critique des Mollusques en Pologne

Jakkolwiek nasze mięczaki już od dawna budzą zainteresowanie zarówno krajowych jak też zagranicznych przyrodników, a dotycząca Polski literatura malakologiczna obejmuje kilkaset pozycji, to jednak dziwnym zbiegiem okoliczności nie posiadamy dotąd monograficznego opracowania całokształtu krajowej malakofauny a pierwszy spis wszystkich gatunków, na naszych ziemiach znalezionych, ukazał się dopiero w roku 1946 (110).

Ponieważ mięczaki należą obecnie do najlepiej poznanych działów naszej fauny i są grupą z wielu względów bardzo ważną, mającą np. dla badań zoogeograficznych pierwszorzędne znaczenie, więc zdecydowałem się na ogłoszenie tego zestawienia, ażeby dać szerszemu ogółowi przyrodników przegląd u nas żyjących form wraz z najogólniejszymi wiadomościami o ich rozmieszczeniu. Opracowując interesujący nas tutaj temat korzystałem nie tylko z literatury, lecz również z bogatych materiałów zawartych w zbiorach ś. p. Antoniego Jankowskiego, ś. p. Kazimierza Kaznowskiego (Rejon Świętokrzyski) i moim własnym a częściowo także w zbiorach Muzeum Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Publikacja niniejsza ma charakter tymczasowy, przeto wstrzymuję się od analizowania zawartego w niej materiału pod względem ekologicznym lub zoogeograficznym i od wyciągania jakichkolwiek ogólniejszych wniosków. Nie podaję też, z braku miejsca, kompletnego spisu literatury, ograniczając się do wyliczenia niektórych ważniejszych prac, przy czym zdaję sobie sprawę, iż może być ono w pewnych wypadkach subiektywne.

W naszej literaturze malakologicznej znajdujemy opisy i rysunki większości krajowych mięczaków lądowych i słodkowodnych tylko w pracy J. Bąkowskiego i A. M. Łomnickiego, poświęconej mięczakom byłej Galicji a opracowanym głównie na podstawie cennych zbiorów przechowywanych w Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie (15). Krótkie opisy wszystkich krajowych rodzin i rodzajów podałem w moim kluczu (110), w którym jednak nie uwzględniłem wszystkich gatunków, licząc się z tym, że nie jest on przeznaczony dla użytku specjalistów, ale dla tych osób, które tylko w najogólniejszych zarysach chcą się zapoznać z występującą na naszych ziemiach fauną malakologiczną. Ponadto mamy jeszcze opisy pewnych grup naszych ślimaków, jak np. opracowanie ślimaków nagich pióra A. Ślósarskiego (92), dzisiaj już częściowo przestarzałe, i cenne monografie krajowych przedstawicieli rodziny *Helicidae*, których autorem jest W. Poliński (79, 80, 82). Bardzo wiele jest spisów mięczaków z rozmaitych okolic Polski, tak że wymienię tylko kilka nowszych lub obejmujących większy teren. Dawnej Galicji dotyczą prace J. Jachny (50, 51), J. Bąkowskiego (3—14) oraz Sturany'ego i A. J. Wagnera (99). Wypada nadmienić, że Jachny „Materiały do fauny malakozoologicznej galicyjskiej“ (50) zawierają tyle usterek i niedokładności, że korzystać z nich należy bardzo oględnie. Mięczaki wykryte w dawnym Królestwie Polskim zestawili A. Ślósarski (90, 91) i W. Poliński (76), w Wielkopolsce E. Müller (66), M. Dyrdowska (27) i J. Urbański (103), na Pomorzu E. Schumann (88), przy czym formy bałtyckie znamy głównie z prac K. Demela (21—23) i St. Feliksiaka (35, 36), a na Wileńszczyźnie M. Dyrdowska (29) i W. Poliński (76). Dla poznania fauny Prus Wschodnich należy zaznajomić się z publikacjami Henschego (45) i R. Hilberta (46—49). O mięczakach Śląska wraz z Sudetami informują nas prace H. Scholtza (86), E. Merkela (64) i C. R. Boettgera (18). Góry nasze badali: J. Bąkowski (9, 11, 12, 13), B. Kotula (59, 60), A. Sitsch (94) i J. Urbański (100, 105, 107, 109). Oprócz tego zasługują na uwagę prace malakologiczne K. Demela i R. Błędowskiego (16) oraz W. Polińskiego (75) o ślimakach Ojcowa, A. Jankowskiego (52, 53) i St. Feliksiaka (32) o okolicach Warszawy, J. Adamowicza (1) o okolicach Pińska, D. Geyera (40, 41) i St. Feliksiaka (33) o Puszczy Białowieskiej i J. Urbańskiego (104) o Roztoczu Lwowsko-Tomaszowskim.

W niniejszym przeglądzie uwzględniłem nietylko teren obecnej Rzeczypospolitej lecz również te ziemie, które do września 1939 roku leżały

w obrębie jej granic. Celem schematycznego zilustrowania geograficznego rozmieszczenia poszczególnych form, podzieliłem cały obszar na 18 krain, których położenie ilustruje załączona mapka. Są to:

- I. Bałtyk (wody terytorialne Polski),
- II. Pomorze,
- III. Prusy Wschodnie i Suwalszczyzna,
- IV. Wileńszczyzna i Nowogródzkie,
- V. Wielkopolska, Ziemia Lubuska i Kujawy ¹⁾,
- VI. Nizina Mazowiecka i Podlasie,
- VII. Polesie,
- VIII. Śląsk (razem z Sudetami),
- IX. Jura Krakowsko-Wieluńska,
- X. Wyżyna Kielecko-Sandomierska,
- XI. Wyżyna Lubelska.
- XII. Roztocze Lwowsko-Tomaszowskie,
- XIII. Wołyń,
- XIV. Podole i Opole,
- XV. Niziny Podkarpackie,
- XVI. Karpaty Wschodnie,
- XVII. Karpaty Zachodnie,
- XVIII. Tatry.

Zapatrzywania na stanowisko systematyczne niektórych naszych mięczaków nie są jeszcze ustalone. Naogół trzymałem się dla uproszczenia tego samego pojęcia „gatunku“ co P. E h r m a n n (30) w swym pięknym opracowaniu mięczaków środkowo-europejskich. Wypada atoli nadmienić, że wiele dawniejszych „gatunków“ uważa się obecnie za gatunki zbiorowe (conspecies) względnie za zespoły ras geograficznych (Rassenkreis), złożone z szeregu podgatunków lub ras, nieraz bardzo do siebie podobnych, lecz charakteryzujących się swoistym rozmieszczeniem geograficznym. Za przykład mogą tu posłużyć m. in.: *Theodoxus danubialis* C. P f r., *Laciniaria plicata* D r a p., *L. turgida* R s s m., *Helicigona faustina* R s s m., małże z rodziny *Unionidae* itd. Ponieważ zasób naszych wiadomości o poszczególnych rodzinach, rodzajach i gatunkach jest bardzo niejednorodny, więc zaopatrzyłem niektóre z nich krótkimi uwagami, mającymi wskazać przynajmniej część tych szczegółów, które nadal oczekują na zbadanie.

¹⁾ Dane w tej rubryce odnoszą się głównie do Wielkopolski, gdyż Ziemia Lubuska i Kujawy, są b. mało zbadane.

Mam wrażenie, że przyszłe poszukiwania zwiększą już tylko nieznacznie ilość gatunków znanych z naszego kraju. Z pewnością ulegną dużym zmianom dane liczbowe, odnoszące się do niektórych krain. Przy dzisiejszym bowiem stanie badań nad naszą malakofauną, cyfry te nie odzwierciedlają w pewnych wypadkach różnic jakościowych, istniejących pomiędzy krainami, ale tylko nierówny stopień ich zbadania. Z tego właśnie względu podaję przy poszczególnych krainach następujące znaki, mające chociażby w przybliżeniu ułatwić orientację w tym względzie:

- = dobrze zbadana,
- ▼ = dość dobrze zbadana,
- = mało zbadana.

Dla uproszczenia zaliczyłem do naszej fauny również formy egzotyczne, zawleczone przez człowieka, zwłaszcza, że niektóre z nich, występujące początkowo tylko synantropijnie, przenikają z biegiem czasu do środowisk naturalnych, tak, że dzisiaj o pewnych gatunkach nie możemy z pewnością powiedzieć, czy i gdzie są one autochtonami a gdzie niedawnymi przybyszami. Nie dotyczy to oczywiście mieszkańców krain klimatycznie zbyt różnych od Polski, którzy u nas na stałe są skazani na bytowanie w ścisłej zależności od człowieka w obrębie budynków, inspektów lub nawet ciepłarni, wobec czego ich pojaw na naszym terenie ma często charakter zjawiska przejściowego. Wszystkie tego rodzaju gatunki w poniższym zestawieniu oznaczyłem gwiazdką (*).

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
4. Rodzina: Ancyliidae																		
40	1	<i>Ancylus fluviatilis</i> O. F. Müll.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
41	2	<i>Aeroloxus lacustris</i> L.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5. Rodzina: Planorbidae																		
42	1	<i>Planorbis corneus</i> (L.)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
43	2	<i>Tropidiscus planorbis</i> (L.)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
44	3	" <i>carinatus</i> O. F. Müll.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
45	4	<i>Spiralina vortex</i> L.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
46	5	" <i>porticulus</i> Trosch	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
46a	5a	" <i>chartea</i> Held	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
47	6	<i>Anisus septemgurgatus</i> E. A. Bielez.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
48	7	" <i>leucostomus</i> Müll.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
49	8	" <i>spirorbis</i> (L.)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
50	9	<i>Gyraulus albus</i> O. F. Müll.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
51	10	" <i>laevis</i> Ald.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
52	11	" <i>gredleri</i> Gredl.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
52a	11a	" <i>sroitezianus</i> Pol.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
52b	11b	" <i>rossmaessleri</i> Schm.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
53	12	" <i>riparius</i> Westerl.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
54	13	<i>Bathomphalus contortus</i> L.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
55	14	<i>Armiger crista</i> (L.)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
55a	14a	" <i>cristatus</i> (Drap.)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Wszelmy stosunek tych form, ich ekologii i rozmieszczenie, wymagał zbadania.

Różne formy tego ólmaka wymagały zbadania pod względem ekologicznym i systematycznym.

W Wielkopolsce tylko subsylnie.

W Wielkopolsce dotąd tylko subsylnie.

Dotąd znany tylko ze Świżeci Nowogrodzkiej.

Liczba porządkowa		Liczba gatunku w rodzinie		N A Z W A	U W A G I																		
					▲ Bałtyk	○ Pomorze	▲ Prusy Wech. i Suwalz.	○ Wileńszczyzna	▲ Wielkopolska i Kujawy	▲ Mazowsze i Podlasie	○ Polesie	● Śląk i Sudety	○ Jura Krak.-Wieluńska	▲ Wyz. Kiel.-Sandom.	○ Wyzyna Lubelska	▲ Roztocze	○ Wołyń	▲ Podole i Opole	○ Niziny Podkarpackie	▲ Karpaty Wschodnie	▲ Karpaty Zachodnie	● Taty	
56	15			<i>Hippuris complanatus</i> Drap.																			X
57	16			<i>Segmentina nitida</i> (O. F. Müll.								X		X									
57a	16a			" " <i>distinguenda</i> Gredl.							X			X				X	X				
				2. Podrząd: Stylomatophora																			
				1. Rodzina: Succineidae																			
58	1			<i>Succinea patris</i> L.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
59	2			" <i>pfeifferi</i> Rossm.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
60	3			" <i>elegans</i> Risso		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
61	4			" <i>dunkeri</i> Pfr.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
62	5			" <i>oblonga</i> Drap.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
				2. Rodzina: Cochlicopidae																			
63	1			<i>Cochlicopa lubrica</i> O. F. Müll.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
				3. Rodzina: Vertiginidae																			
64	1			<i>Pyramidula rupestris</i> Drap.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
65	2			<i>Columella edentula</i> Drap.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
65a	2a			" <i>columella</i> v. Mart.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Obate ślimaki wymagają dokładnego zbadania z uwzględnieniem budowy anatomicznej. Należy zwrócić uwagę, czy u nas żyją tylko na podłożu wchodząc, czy też pierwszy z nich jest szerzej rozprzeżrzeniny.

Na Podolu tylko w Mińdoborach.

Zyje u nas prawdopodobnie głównie w górach; słowniaki niszowe wymagają w większości wypadków potwierdzenia.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
66	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
67	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
68	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
69	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
70	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
71	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
72	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
73	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
74	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
75	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
76	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
77	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
78	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
79	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
80	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
81	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
82	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
83	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
84	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
85	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
86	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Dotąd znana tylko z Żezawy kolo Zaleszczyk.

Prawdopodobnie bardziej rozpowszechniona, wymaga dalszych poszukiwań.

Jak nr. 71.

Jak nr. 71. Należy zbadać ją, ka rasę wzgl. podgatunek u nas występuje.

Tu należy V. tatrlica Hazay

Okazy tatrzańskie, należą zapewne do *O. dolium tatrlica* A. J. Wagn. (116)

Dawna wiadomość o występowaniu w Wielkopolsce nie potwierdza się.

Poza Tatrami w Karpatach Zach. tylko w Piesznach i w paśmie Skalek Na Śląsku celowo przez człowieka osiedlona w pow. Wałbrzych.

Liczba porządkowa		Liczba gatunku w rodzinie		N A Z W A	U W A G I																			
					i	ii	iii	iv	v	vi	vii	viii	ix	x	xi	xii	xiii	xiv	xv	xvi	xvii	xviii		
				4. Rodzina: Valloniidae																				
87	1			<i>Acanthinula aculeata</i> O. F. Müll.																				
88	2			<i>Spermodia lamellata</i> (Jeffer.)																				
89	3			<i>Vallonia emiensis</i> Gredl.																				
90	4			<i>pulchella</i> O. F. Müll.																				
91	5			<i>excentrica</i> Sterki																				
92	6			<i>costata</i> O. F. Müll.																				
93	7			<i>adela</i> West.																				
94	8			<i>Spelaodiscus triarius latricus</i> Hazay																				
				5. Rodzina: Enidae.																				
95	1			<i>Janinia tridens</i> O. F. Müll.																				
95a	1a			<i>eximia</i> Rossm.																				
96	2			<i>Eina montana</i> Drap.																				
97	3			<i>obscura</i> (O. F. Müll.)																				
				6. Rodzina: Clausiliidae																				
98	1			<i>Graciliaria filigrana</i> Rossm.																				

Znaidowane tu i owdzie skorkupki *Vallonia tenuilabris* (Al. Braun) są wypulane z loesenu.

Znajdzie się zapewne również na Pomorzu.

Prawdopodobnie szerzej rozpowszechniona, uchodzi często za odmianę *Vallonia pulchella*.

Jak nr 89.

Prawdopodobnie szerzej rozpowszechniona, wymaga dalszych poszukiwań.

Tylko w Tatrach Bielskich.

Do tej formy należy zapewne *J. albolimbata* Rossm., pochodząca z Podola.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
99	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
100	×	×																
101	×																	
101a	×																	
102	×																	
103	×																	
104	×																	
105	×																	
106	×																	
107	×																	
108	×																	
109	×																	
109a	×																	
109b	×																	
110	×																	
111	×																	

W Wielkopolsce, tylko subforynie. Na Podlasiu tylko w Puszczy Białowieskiej.
 Na Roztoczu znana tylko z Wołkowyi pod Rawą Ruską.
 Rozmieszczenie jej i formy u nas zyjące wymagają dalszych badań. Na Podlasiu tylko w Puszczy Białowieskiej.
 W Wielkopolsce tylko subforynie. Zyje u nas w kilku formach (rasach geograficznych i ekologicznych), wymagających zbadania.
 Ma u nas wschodnią granicę występowania, której przebieg należy zbadać.
 Warto zwrócić uwagę na ewent. występowanie *C. pumila sejuncta* Wesl., jej rozmieszczenie i stosunek do formy typowej.
 W Wielkopolsce tylko w Wielkopolskim Parku Narodowym w Ludwikowie.
 Według najnowszych badań dolna Wisła stanowi część jej wschodniej granicy rozmieszczenia. Stanowiska dalej na wschód położone wymagają więc potwierdzenia. W polskich Tatrach nie występuje.
 Formy zamieszkujące południowo-wschodnią część kraju wymagają dokładnego opracowania.
 W dawniejszej literaturze często mieszano ją z *L. fallax* Ross m.
 W dawniejszej literaturze mieszano ją z *L. stabilis* Pfr. Na Podniu na północnych brzoścach wyżyny koło Krzemienca.

		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
122	<i>Deltina itala brauni</i> Ross m.																		
	7. Rodzina: Ferussaciidae.																		
123	1 <i>Caeciloides aciculus</i> (O. F. Müll.).		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	8. Rodzina: Subulinidae.																		
123	1 * <i>Opeas pumilum</i> Pfr.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	9. Rodzina: Endodontidae.																		
124	1 <i>Punctum pygmaeum</i> Drap.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
125	2 <i>Goniodiscus rotundatus</i> O. F. Müll.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
126	3 " <i>ruderatus</i> Stud.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
127	4 " <i>perspectivus</i> Mühlfdt.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	10. Rodzina: Zonitidae.																		
128	1 <i>Vitrea inopinata</i> Ul.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
129	2 " <i>crystallina</i> O. F. Müll.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
130	3 " <i>contracta</i> West.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
131	4 " <i>subrimata</i> Reinh.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
132	5 " <i>diaphana</i> Stud.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
133	6 " <i>transsylvanica</i> Cless.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
134	7 <i>Retinella nitens</i> Mich.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
135	8 " <i>nitidula</i> Drap.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
136	9 " <i>pura</i> Ald.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

W powiecie Wałbrzych, celowo przez człowieka osiedlona.

W ciepłarniach Parku Wilsoona w Poznaniu. Pochodzi z krajów podzwrotnikowych.

Na Roztoczu tylko na Wolkowicy koło Rawy Ruskiej.

		N A Z W A	U W A G I																						
		Liczba gatunku w rodzinie	Liczba porządkowa																						
			I	II	III	IV	V	VI	VI	VI	VI	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	
137	10	<i>Schistophallus debeli</i> A. J. Wagn.																							
138	11	<i>Oxychilus cellarius</i> (O. F. Müll.)																							
139	12	" <i>alliaris</i> (Müll.)																							
140	13	" <i>draparnakai</i> Beck.																							
140a	13a	" <i>obscuratus</i> Porro																							
141	14	<i>Oxychilus glaber</i> Fér																							
142	15	" <i>depressus</i> Sterki																							
143	16	" <i>helveticus</i> Blum																							
144	17	<i>Zonitoides nitidus</i> O. F. Müll.																							
145	18	" <i>radiatus</i> Ald.																							
146	19	" <i>petronellus</i> L. Pfr.																							
147	1	11. Rodzina: Daudebardiidae. <i>Daudebardia rufa</i> Drap.																							
148	2	" <i>brevipes</i> Drap.																							

Ponieważ klimaki te można odróżnić tylko po badawie anatomicznej, więc rozmitaszczenie ich wymaga dokładnego zbadania. Na terenach opatrzonech znakiem zapytania nie wiadomo, z którym gatunkiem mały do czynienia.

Tylko sycanotropinje w cieplarniach i inapekarch, rzadziej w ogródkach. Pochodzi z południowej Europy.

W polskich Tatrach nie występuje. Dane dawniejszych autorów o *O. g. striarius* West. na tym terenie odnośzą się zapewne do *O. depressus* Sterki.

Występował w niektórych ezklarniach warszawskich (52).

Znajdzie się być może i w Zachodnich Karpatach.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
172 12																		
173 13																		
174 1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
175 1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
176 1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
177 2	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
178 3	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
179 4	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
180 5	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
181 6	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
181a 6a	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
182 7	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
182a 7a	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
183 8	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
184 9	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
185 10	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
186 11	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
187 12	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
188 13	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
189 14	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

W północnej części kraju zawleczona przez człowieka. W Karpatach Zachodnich tylko w Pieninach.
 Gatunek zachodnio-europejski, u nas tylko zawleczony.
 Jak nr 177.
 Dane o jej występowaniu w innych częściach Polski odnoszą się do *H. cereoflana podolica*.
 W dawniejszej literaturze podawana jako *H. stritafa*.

Forma ta, opisana przez Porlińskiego (80) jest mało znana i warto na nią zwrócić uwagę.

Na Podlasiu tylko w Puszczy Białowiejskiej. Sławowisko koło Bydgoszczy wymaga stwierdzenia.

Na Pomorzu i na Wyżynie Lubelskiej tylko nad Wisłą.

Tylko we wschodniej części Zachodnich Karpat.

172 12 " kostali Babor.
 173 13 *Milob ruficornis* Müll.

15. Rodzina: **Ariophantidae**

Euconulus trochiformis Ald.

16. Rodzina: **Fruticoliidae**

Fruticicola fruticum O. F. Müll.

17. Rodzina: **Helicidae**

Helicella obvia Hartm.

" *ericetorum* O. F. Müll.

" *unfasciata* Poir.

" *striata* O. F. Müll.

" *cereoflana podolica* Pol.

" *instabilis* Rossm.

" *jachnoi* Cless.

Euomphalia strigella Drap.

" *micromphala* Pol.

Zenobiella rubiginosa A. Schm.

" *vicina* Rossm.

" *incarnata* O. F. Müll.

" *umbrosa* C. Pfr.

Perforatella bidens Chemn.

" *dibothrion* Kimak.

Trichia bielzi euconus Pol.

Liczba porządkowa		Liczba gatunku w rodzinie		N A Z W A		U W A G I																		
						I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	
190	15			<i>Trichia białokoski Pol.</i>																				
191	16			" <i>czarnohorica Pol.</i>																				
192	17			" <i>hispidula (L.)</i>																				
193	18			" <i>villosula Rossm.</i>																				
194	19			" <i>lubomirski Ślós.</i>																				
195	20			" <i>unidentata Drap.</i>																				
195a	20a			" <i>carpathica Pol.</i>																				
196	21			<i>Helicofonta obrotula O. F. Müll.</i>																				
197	22			<i>Helicogona lapicida (L.)</i>																				
198	23			" <i>faustina Rossm.</i>																				
198a	23a			" <i>associata Rossm.</i>																				
199	24			" <i>cingitella Rossm.</i>																				
200	25			" <i>rossmaessleri Pfr.</i>																				
—	—			" <i>planospira illyrica Stab.</i>																				

Gatunek mało znany; jego stanowisko systematyczne wyjaśni dopiero zbadanie budowy anatomicznej.

W Wielkopolsce tylko subfitylnie. W Górach Świętokrzyskich robi wrażenie gatunku wyimierzającego.

W naszych Karpatach Zaczadnich tylko w Pieninach.

W nowszych czasach nie odnaleziono, tak, że stanowisko na Babiej Górze nadal pozostaje zagadką (80). Okaz przechowywany w Muzeum Komisji Fizjograficznej w Krakowie jest bardzo zbliżony do *C. planospira illyrica Stab.*, żyjącej głównie w południowo-wschodnich Alpach i na półwyspie

Helicogona arbusorum L.

26

201

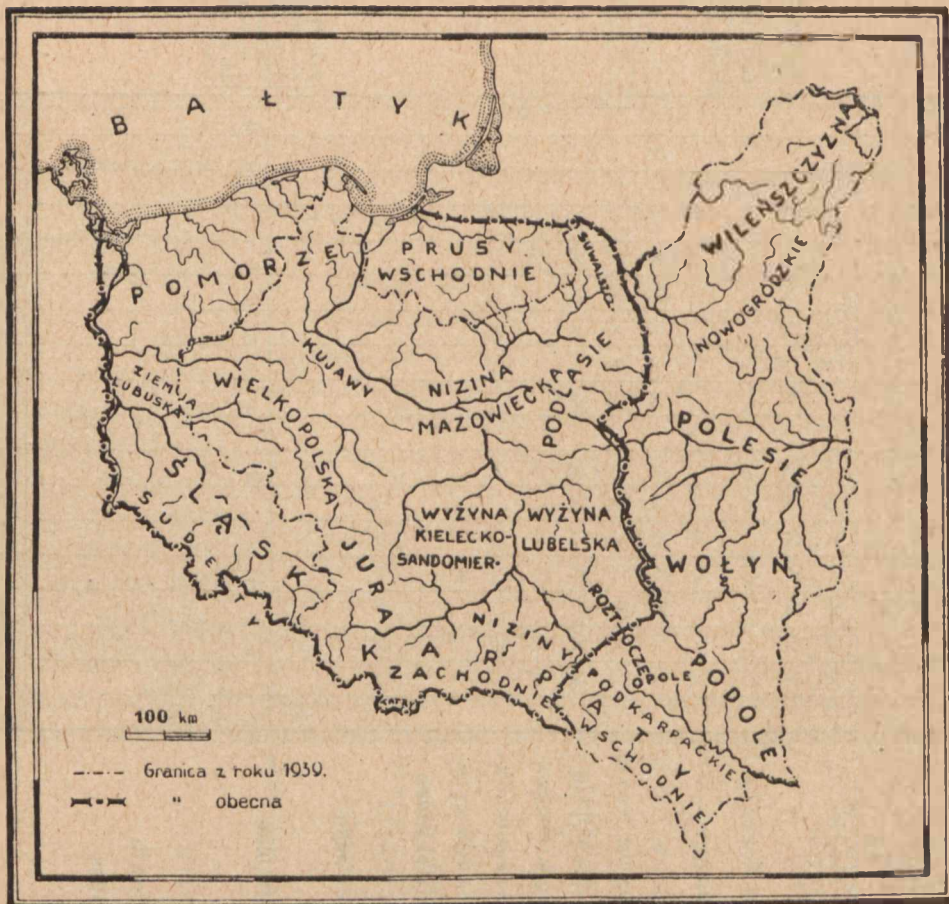
202

		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	
223	obtusale C. P. F.																		
224	lilljeborgi Cless.																		
226	<i>Pisidium nitidum</i> Jen.																		
227	" <i>militum</i> Held.																		
228	" <i>conventus</i> Cless.																		
229	" <i>personatum</i> Malm.																		
230	" <i>hibernicum</i> West.																		
231	" <i>subtruncatum</i> Malm.																		
232	" <i>Sphaerium rivicola</i> (Lam.)																		
232a	" " <i>tetensi</i> Boettg.																		
233	" <i>solidum</i> Norm.																		
234	" <i>corneum</i> (L.)																		
234a	" " <i>scaldianum</i> Norm.																		
235	" <i>Musculium lacustre</i> (O. M. Müll.)																		
235a	" " <i>steini</i> A. Sch m.																		
235b	" " <i>brochonianum</i> Bgt.																		
235c	" " <i>ryckholti</i> Norm.																		
236	2. Rodzina: Dreisseniidae <i>Dreissensia polymorpha</i> (Pall.)																		
237	<i>Cardium edule</i> L.																		
238	4. Rodzina: Tellinidae <i>Macoma baltica</i> L.																		
239	" <i>calcareo</i> Chem n.																		
240	3. Podrzęd: Adapedonta 1. Rodzina: Myidae <i>Mya arenaria</i> L.																		

Stanowisko systematyczne tej formy, znanej dotąd tylko z O-pola, nie jest dostatecznie wyjaśnione.

(Kolo Pilawy (Prusy Wschodnie) znaleziono należąca do tej rodziny *Congerita cochleata* z wleczoną do Europy zapewne z zachodniej Airyki. Być może, iż uda się je odnaleźć i u nas (117)

X

Mapka Polski oraz terenów należących do niej do r. 1939, z podziałem na wyróżnione przez autora krainy.

Carte de Pologne et des territoires lui appartenant jusqu'à 1939 avec les terrains selon la division de l'auteur.

WAŻNIEJSZA LITERATURA.

1. Adamowicz J. — Materiały do fauny mięczaków (*Mollusca*) Polesia. — *Fragm. Faun. Mus. Zoolog. Pol.*, Warszawa, 4, 3, 1939.
2. Babor J. F. u. Frankenberg er Z. d. — Zur Kenntnis der karpatischen Weichtiere. — *Verh. d. k. k. zool.-bot. Ges. in Wien*, Wien, 64, 1914.
3. Bąkowski J. — Ślimaki i małże z okolic Strzyżowa. zebrane w roku 1876. — *Spraw. Kom. Fizyograf. Pol. Ak. Um.*, Kraków, 12, 1878.
4. Bąkowski J. — Ślimaki i małże zebrane w okolicy nadbużańskiej koło Kamionki Strumiłowej. — *Ibidem*, Kraków, 12, 1878.
5. Bąkowski J. — Mięczaki z okolic Bóbrki i Przemyślan. — *Ibidem*, Kraków, 13, 1879.
6. Bąkowski J. — Mięczaki zebrane na Podolu w roku 1879. — *Ibidem*, Kraków, 14, 1880.
7. Bąkowski J. — Mięczaki zebrane w roku 1879, w okolicy Rzeszowa. — *Ibidem*, Kraków, 14, 1880.
8. Bąkowski J. — Mięczaki zebrane na Podolu, na stepie Pantalichy i w Touthach w roku 1880. — *Ibidem*, Kraków, 15, 1881.
9. Bąkowski J. — Mięczaki zebrane w lipcu i w sierpniu 1881 w okolicy Kolomyi, Mikuliczyna, Żabiego i na Czarnohorze. oraz ich pionowe w tym paśmie górskim rozmieszczenie. — *Ibidem*, Kraków, 16, 1882.
10. Bąkowski J. — Mięczaki z okolic Lwowa, Gródka i Szczerca. — *Ibidem* Kraków, 16, 1882.
11. Bąkowski J. — Mięczaki z gór Drohobyskich i z okolic Żórawna i Mikolajowa. — *Ibidem*, Kraków, 18, 1884.
12. Bąkowski J. — Ślimaki z gór Mikuliczyńskich i Czarnohory. — *Pam. Tow. Tatrzańskiego*, Kraków, 5, 1880.
13. Bąkowski J. — Mięczaki tatrzańskie. — *Kosmos*, Lwów, 8, 1883.
14. Bąkowski J. — Mięczaki galicyjskie. — *Ibidem*, Lwów, 9, 1884.
15. Bąkowski J. i Łomnicki A. M. — Mięczaki. — *Wyd. Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie*, Lwów, 3, 1892.
16. Błędowski R. i Demel K. — Mięczaki Ojcowa. — *Spraw. z pos. Tow. Nauk. Warsz.*, *Wydz. mat.-przyr.*, Warszawa, 6, 1913.
17. Boettger C. R. — Die Weichtierfauna der Umgebung von Landsberg an der Warthe. — *Helios*, Frankfurt a. O., 29, 1926.
18. Boettger C. R. — Untersuchungen über die Entstehung eines Faunenbildes. Zur Zoogeographie der Weichtiere Schlesiens. — *Ztschr. f. Morph. u. Ökolog. d. Tiere*, Berlin, 6, 1926.
19. Boettger C. R. — Für Deutschland neue Landschnecken aus Schlesien. — *Zool. Anz.*, Berlin 121, 1938.
20. Brzęk G. — Ślimaki lądowe skorupowe z okolic Błażowej w pow. rzeszowskim. *Spraw. Kom. Fizjogr. Pol. Ak. Um.*, Kraków, 67, 1933.

21. Demel K. — Contribution a la connaissance de la faune benthique dans les eaux polonaises de la Baltique.— Bull. l'Acad. Pol. Sc. Lett., Ser. B., Cracovie, 1926.
22. Demel K. — Wykaz bezkręgowców i ryb Bałtyku naszego. — Fragm. Faun. Mus. Zoolog. Pol., Warszawa, 2, 13, 1933.
23. Demel K. — Studia nad fauną denną i jej rozszedleniem w polskich wodach Bałtyku. — Arch. Hydrobiolog. i Rybactwa. — Suwałki, 9, 1935.
24. Dybowski W. — Fauna der Binnemollusken Littauens. I. Familie *Cycladidae*— Nchrbl. d. Deutsch. Malak. Ges., Frankfurt a. M., 35, 1903.
25. Dybowski W. — Beiträge zur Kenntnis der Binnen-Mollusken Littauens. — Ann. Mus. Zool. l'Acad. Imp. Sc. de St. Petersburg, Petersburg, 13, 1908.
26. Dybowski W. u. Godlewski W. — Zur Molluskenfauna Littauens. — Nat. Ges. d. Univers. Dorpat, Dorpat, 7, 1886.
27. Dyrdowska M. — Ślimaki lądowe skorupowe w Poznańskim i właściwości ich rozmieszczenia. — Prace Kom. Mat. Przyr. Tow. Przyj. Nauk. w Poznaniu, ser. B, Poznań, 4, 1928.
28. Dyrdowska M. — Przyczynek do zoogeografii mięczaków Polski. — Spraw. Kom. Fizjogr. Pol. Ak. Um., Kraków, 63, 1928.
29. Dyrdowska M. — Materiały do fauny malakozoologicznej Wileńszczyzny. — Fragm. Faun. Mus. Zoolog. Pol., Warszawa, 1, 1930.
30. Ehrmann P. — *Mollusca* (Weichtiere). — Brohmer, Ehrmann. Ulmer, — Die Tierwelt Mitteleuropas, Leipzig, 2, 1933.
31. Feliksiak St. — Über riesige Exemplare der Teichmuschel *Anodonta cygnea* (L.). — Fragm. Faun. Mus. Zoolog. Pol., Warszawa, 1, 6, 1930
32. Feliksiak St. — Molluskenfauna der Filter-und Rohwasserpumpstation der Warschauer Wasserleitungsanlagen. — Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 2, 6, 1933.
33. Feliksiak St. — Mięczaki Rezerwatu Żubrzego w Białowieży. — Inst. Bad. Lasów Państw., rozpr. i spraw. ser. A, Warszawa, 10, Nr 10, 1935.
34. Feliksiak St. — Mięczaki, w pracy zbiorowej pod red. dra J. Fudakowskiego. — Ibidem, ser. A, Warszawa, Nr 8, 1935.
35. Feliksiak St. — *Alderia modesta* (Loven) w zatoce Puckiej. — Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 2, 26, 1936.
36. Feliksiak St. — Radula von *Hydrobia ulvae* (Penn.) aus der Litorina — Zeit. — Zool. Anz., Leipzig, 121, 1938.
37. Feliksiak St. — *Pisidium subtruncatum* Malm v. *tenulineatiformis* v. n. oraz kilka nowych lub rzadkich dla Polski groszkówek (*Pisidium* C. Pfeiffer). — Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 3, 24, 1938.
38. Feliksiak St. — Badania biologiczno-morfologiczne nad otulką (*Radix glutinosa* O. F. Müll.). — Arch. Nauk Biolog. Tow. Nauk. Warsz., Warszawa 7, 2, 1938.
39. Feliksiak St. — Występowanie *Physa acuta* Drap. w stawach fabrycznych w Łodzi i jej ogólne rozmieszczenie. — Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 4, 15, 1939.
40. Geyer D. — Die Mollusken des Urwaldes von Białowiesh. — Nchrbl. d. Deutsch. Malak. Ges., Frankfurt a. M., 48, 1917.
41. Geyer D. — Die Mollusken des Urwaldes von Białowies. — Abh. Senckenb. nat Ges., Frankfurt a. M., 37, 1919.
42. Geyer D. — Unsere Land- und Süßwassermollusken, 3 Auflage.—Stuttgart 1927.

43. Haas F. — Liste einiger Süßwassermollusken aus der Provinz Posen. — Senckenbergiana, Frankfurt a. M., **11**, 1925.
44. Hazay J. — Die Molluskenfauna der „Hohen Tatra“ und über einige Molluskenvorkommen der nördlichen Karpathen. — Jhrb. d. Deutsch. Malak. Ges., Frankfurt a. M., **12**, 1885.
45. Hensche A. — Preussens Molluskenfauna. — Schrft. physik.-ökonom. Ges. Königsberg, Königsberg, **2**, 1861, 1662, 1866.
46. Hilbert R. — Die Molluskenfauna des Kreises Sensburg in Lebensgenossenschaften. — Nchrbl. d. Deutsch. Malak. Ges., Frankfurt a. M., **40**, 1908.
47. Hilbert R. — Die Molluskenfauna der Kurischen Nehrung. — Ibidem, Frankfurt a. M., **44**, 1912.
48. Hilbert R. — Über neue Weichtierfunde in Ost und Westpreussen. — Schrift. physik.-ökonom. Ges. Königsberg, Königsberg, **53**, 1913.
49. Hilbert R. — Zur Kenntnis der Weichtierwelt Altpreussens. — Ibidem, Königsberg, **54**, 1913.
50. Hilbert R. — Malakozoologische Beobachtungen in Ost- und Westpreussen während des Krieges. — Ibidem, Königsberg, **68**, 1917.
51. Jachno J. — Materiały do fauny malakozoologicznej galicyjskiej. — Kraków, 1870.
52. Jachno J. — Die Fluss- und Landconchylien Galiziens, — Abh. d. k. k. zool. bot. Ges. in Wien, Wien **20**, 1870.
53. Jankowski A. — Mięczaki Warszawy. — Spraw. Kom. Fijogr. Pol. Ak. Um., Kraków, **67**, 1933.
54. Jankowski A. — Mięczaki Warszawy (Uzupełnienie). — Ibidem, Kraków, **71**, 1937.
55. Jankowski A. — Flood debris in Poland. — Jour. of Conch., London, **20**, 1935.
56. Jankowski A. — *Vertigo moulinsiana* (Dupuy) w Polsce. — Fragm. Faun. Mus. Zoolog. Pol., Warszawa, **4**, 14, 1939.
57. Krause A. — Verzeichnis der Mollusken bei Bromberg gesammelt in den Monaten September und October 1873. — Jhrb. d. Deutsch. Malak. Ges. Frankfurt a. M., **1**, 1874.
58. Koerth A. — Beiträge zur Fauna der Umgebungen von Schwerin a. d. W. — Ztschrift. d. Natwiss. Abt. n. Naturw. Vereins i. Posen, Posen, **21**, 1914.
59. Kotula B. — Wykaz mięczaków zebranych z okolic Przemyśla, tudzież w dorzeczu górnego Strwiążu i Sanu. — Spraw. Kom. Fizyogr. Pol. Akad. Um., Kraków, **16**, 1882.
60. Kotula B. — O pionowym rozsiedleniu mięczaków tatrzańskich. — Ibidem, Kraków, **18**, 1884.
61. Król Ż. — Beitrag zur Kenntnis der Mollusken-Fauna Galiziens. — Verh. d. k. k. zool. bot. Ges. in Wien, Wien, 1878.
62. Król Ż. — Mięczaki lądowe i słodkowodne ze stoków głównego działu wód i przyległych temuż części niżu półn. europejskiego Galicyi. — Spraw. Kom. Fizyogr. Pol. Ak. Um., Kraków, **12**, 1878.
63. Król Ż. — Sprostowanie odnoszące się do spisu mięczaków, podanego w XII tomie Sprawozdań Komisji Fizyograf., Ibidem, Kraków, **13**, 1879.
64. Merkel E. — Die Molluskenfauna von Schlesien. — Breslau 1894.
65. Modell H. — Die Rassen der mittel- und osteuropäischen Najaden. — Arch. f. Mollk. — Frankfurt a. M., **73**, 1941.

66. Müller E. — Beiträge zur Molluskenfauna der Provinz Posen. — Ztschrft. d. Natwiss. Abt. d. Naturw. Vereins i. Posen, Posen, 17, 1910.
67. Müller E. — Zur Molluskenfauna der Umgegend von Grätz in Posen. — Nachrbl. d. Deutsch. Malak. Ges., Frankfurt a. M., 42, 1910.
68. Müller E. — Beiträge zur Kenntnis der Weichtierfauna von Nakel a. d. Netze und der Umgebung. — Arch. f. Mollk., Frankfurt a. M., 52, 1920.
69. Münchberg P. — Malakozoologische Untersuchungen des Warthegenjstes zwischen Trebisch und Schwerin. — Abh. u. Ber. d. Naturw. Abt. d. Grenzmark. Ges. z. Erf. u. Pfl. d. Heimat. Schneidemühl, 3, 1928.
70. Lindholm W. A. — Materialien zur Molluskenfauna von Südwestrussland. Polen u. d. Krim. — Zap. Nowoross. Obszcz. Jestiestwoispyt., Odesa, 31, 1908.
71. Łomnicki A. M. — Notatki naukowe. — Kosmos, 23, Lwów 1898.
72. Pax F. — Beiträge zur Biologie des Glatzer Schneegebirges. — Breslau, 1939.
73. Poliński W. — Mięczaki okolic Natęczowa w Królestwie Polskim. — Spraw. Kom. Fizyogr. Pol. Ak. Um., Kraków, 42, 1912.
74. Poliński W. — Ślimaki i małże zebrane w Ordynacji Zamojskiej w Lubelskiem. — Pam. Fizyogr., Warszawa, 21, 1913.
75. Poliński W. — Ślimaki Ojcowa. — Spraw. Kom. Fizyogr. Pol. Ak. Um., Kraków, 48, 1914.
76. Poliński W. — Materiały do fauny malakozoologicznej Królestwa Polskiego. Litwy i Polesia. — Prace Tow. Nauk. Warsz., wyd. III, Warszawa. Nr 2, 1917.
77. Poliński W. — Rozsiedlenie geograficzne Helicidów w Polsce. (Szkic zoogeograficzny). — Przegl. Geogr., Warszawa, 1, 1919.
78. Poliński W. — O faunie mięczaków ziemi Suwalskiej. — Spraw. Stac. Hydrob. na Wigrach, Suwałki — Warszawa, 1, 1922.
79. Poliński W. — Recherches sur l'anatomie et la systématique des Xerophilinés de la Pologne et de la Transsylvanie. — Prace Zoolog. Państw. Muz. Przyr., Warszawa, 1, 1922.
80. Poliński W. — Anatomisch-systematische und zoogeographische Studien über die Heliciden Polens. — Bull. de l'Acad. de Sc. et de Lett., ser B, Kraków, 1924.
81. Poliński W. — Znaczenie zoogeograficzne mięczaków Polski i konieczność ochrony ich zespołów. — Ochrona Przyrody, Kraków, 7, 1928.
82. Poliński W. — Sur certains problemes du développement morfologique et zoogeographique des Alpes et des Karpathes, illustrées par l'étude des Helicidés du groupe *Perforatella* auct. — Ann. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 7, 1928.
83. Poliński W. — Rola Karpat w zoogeografii Europy. — Pam. II. Zjazdu Slow. Geogr. i Etnogr. w Polsce w r. 1927, Kraków, 2, 1930.
84. Radoński R. — Spis mięczaków W. Ks. Poznańskiego ze zbiorów po śp. Felicjanie Sypniewskim. — Roczn. Tow. Przyj. Nauk, Poznań, 19, 1892.
85. Roszkowski W. — Note sur l'*Helix pomatia* L. dans les Tatry et l'*Helicella obvia* Hartm. dans la vallée d'Orawa. — Fragmenta Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 1, 1930.
86. Scholtz H. — Schlesiens Land- und Wasser-Mollusken systematisch geordnet und beschrieben. — Breslau, 1843.
87. Schottmüller — Weichtierfunde aus dem Regierungsbezirk Bromberg. — Ztschrft. d. Natwiss. Abt. d. Naturw. Vereins i. Posen, Posen, 19, 1912.
88. Schumann E. — Verzeichnis der Weichtiere der Provinz Westpreussen. — Schrft. d. Naturf. Ges. i. Danzig, Danzig, 1905.

89. Seibert H. — Zur Kenntnis unserer Nachtschnecken. — Malakozoolog. Bl., Cassel, 21, 1873.
90. Ślósarski A. — Materiały do fauny malakologicznej Królestwa Polskiego. Warszawa, 1872.
91. Ślósarski A. — Przyczynek do fauny malakologicznej Królestwa Polskiego. Warszawa, 1877.
92. Ślósarski A. — Materiały do fauny malakologicznej Królestwa Polskiego. Pam. Fizyograf., Warszawa, 3, 1881.
93. Smoleńska J. — Z badań nad biologią ślimaka niebieskiego *Bielzia coerulans* (Bielz). — Ann. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 11, 13, 1936.
94. Sitsch A. — Interesujące stanowisko mięczaków koło Tatarowa. — Spraw. Kom. Fizjogr. Pol. Ak. Um., Kraków, 58, 1925.
95. Steusloff U. — Neue Beiträge zur Molluskenfauna und Ökologie periglazialer und altalluvialer Ablagerungen im Emscher-Lippe-Raum. — Arch. f. Mollk., Frankfurt a. M., 70, 1938.
96. Stobiecki St. — Spis mięczaków zebranych na Babiej Górze w r. 1897. — Spraw. Kom. Fizjogr. Pol. Ak. Um., Kraków, 14, 1880.
97. Stobiecki St. — Do fauny Babiej Góry. — Ibidem, Kraków, 17, 1883.
98. Stobiecki St. — Materiały do fauny W. Ks. Krakowskiego. — Ibidem, Kraków, 20, 1886.
99. Sturany R. u. Wagner A. J. — Über schalentragende Landmollusken aus Albanien und Nachbargebieten. — Denkschr. d. mat.-natwiss. Klasse d. Kais. Ak. d. Wiss., Wien, 91, 1914.
100. Urbański J. — Die Molluskenfauna der Babia Góra (Westkarpaten). — Arch. f. Mollk., Frankfurt a. M., 64, 1932.
101. Urbański J. — Godne ochrony gatunki i zespoły mięczaków Województwa Poznańskiego. — Ochrona Przyrody, Kraków, 12, 1932.
102. Urbański J. — Abnormitäten der Windungsrichtung u. Schalenmissbildungen europäischer Land- und Süßwassermollusken. — Arch. f. Mollk., Frankfurt a. M., 66, 1934.
103. Urbański J. — Beiträge zur Kenntnis der Molluskenfauna der Wojewodschaft Poznań. I i II. Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 1 i 2, 1933 i 1938.
104. Urbański J. — Mięczaki z okolic Rawy Ruskiej i z kilku innych miejscowości na Roztoczu Lwowsko-Tomaszowskim. — Spraw. Kom. Fizjogr. Pol. Ak. Um., Kraków, 67, 1933.
105. Urbański J. — Projekt rezerwatu na górze Osój koło Wygody. — Ochrona Przyrody, Kraków, 13, 1933.
106. Urbański J. — Dwa ciekawe gatunki ślimaków w Wielkopolsce. — Wyd. Okr. Ochr. Przyr. w Poznaniu, z. V, Poznań, 1935.
107. Urbański J. — Bemerkenswerte Weichtierfunde aus Polen. — Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., Warszawa, 3, 1937.
108. Urbański J. — Wędrówki mięczaków Wielkopolski. — Przyroda i Technika, Warszawa, 17, 1938.
109. Urbański J. — Mięczaki Pienin ze szczególnym uwzględnieniem terenu polskiej części Parku Narodowego. — Pozn. Tow. Przyj. Nauk., ser. B, Poznań, 9, 1939.
110. Urbański J. — Klucz do oznaczania krajowych Mięczaków (Mollusca). — Lublin, 1946.

111. Urbański J. — *Truncatellina claustralis* (Gredl.) 1856 (*Moll. Pulm., Vertiginidae*) na Podolu. — Ann. Univ. M. Curie-Skłod. sectio C., Lublin, **1**, 1946—7.
 112. Urbański J. — Wpływ stepowienia Wielkopolski na faunę mięczaków. — Prace Pom. Tow. Przyj. Nauk, Poznań, 1947 (w druku).
 113. Wagner A. J. — Die Arten des Genus *Daudebardia* Hartmann — Denkschrift. d. math.-naturw. Cl. d. k. Akad. d. Wiss., Wien, 1907.
 114. Wagner A. J. — Zur Kenntnis der Molluskenfauna Oesterreichs und Ungarns sowie der angrenzenden Balkanländer. — Nachrbl. d. Deutsch. Malak. Ges., Frankfurt a. M., **39**, 1907.
 115. Wagner A. J. — Beiträge zur Anatomie und Systematik der Stylomatophoren aus dem Gebiete der Monarchie und der angrenzenden Balkanländer. — Denkschrift. d. math.-naturw. Cl. d. k. Akad. d. Wiss., Wien, **91**, 1914.
 116. Wagner A. J. — Przyczynki do fauny malakozoologicznej Europy środkowej. — Prace Zoolog. Państw. Muz. Przyr., Warszawa, **1**, 1922.
 117. Vortsmann A. G. — Zur Biologie der Brackwassermuschel *Congeria cochleata* Nyst. — Verh. Internat. Ver. Linnol., **6**, 1933.
-

S O M M A I R E.

Malgré que la littérature malacologique concernant la Pologne est assez riche, puisqu'elle comprend plusieurs centaines d'ouvrages, ce n'est que tout récemment, en 1946 que parut la liste complète des espèces trouvées jusqu'ici dans ce territoire. Vu la grande importance que possèdent les mollusques pour la science, surtout pour la zoogéographie, j'ai voulu les passer en revue en présentant à l'aide d'une table leur distribution sur nos terrains. Comme cette revue porte un caractère provisoire, je m'abstiens pour le moment d'en tirer les conclusions générales. Je ne présente pas non plus l'ensemble de la littérature concernant ce sujet, mais seulement les ouvrages les plus remarquables et les plus récents. Cette revue fut élaborée non seulement à base de la littérature, mais aussi des riches collections de A. J a n k o w s k i, K. K a z n o w s k i et de l'auteur, et en partie du Musée Physiographique de l'Académie des Sciences à Cracovie.

J'ai pris en considération non seulement le territoire actuel de la République Polonaise, mais encore les pays qui ont appartenus jusqu'au mois de septembre 1939. J'ai partagé le territoire qui nous intéresse en 18 régions, dont la situation est illustrée par la carte ci-jointe.

Afin de simplifier mon ouvrage j'ai accepté en général la même notion de l'espèce que E h r m a n n (30). Parmi les unités systématiques inférieures je n'ai nommé que quelques races géographique et écologiques plus importantes ainsi que certaines variétés. Puisque les diverses parties de notre pays ont été étudiées à des degrés très différents, le nombre des espèces découvertes dépend souvent de l'exploration insuffisante et non des différences de richesse de la malacofaune.

Pour l'orientation générale j'indique le degré de l'exploration des pays particuliers par les signes suivants:

- — bien exploré
- ▼ — assez bien exploré
- — peu exploré.

Par l'astérisque (*) j'ai désigné les espèces introduites, qui n'apparaissent que synantropiquement.

. Ci-dessous je donne les remarques qui se rapportent à certaines espèces. Le chiffre adjoint correspond au numéro d'ordre du mollusque dans la revue.

- 1a. Les formes de *Theodoxus fluviatilis* qui habitent la mer Baltique exigent un examen plus précis. Ce sont sans doute des races écologiques.
2. Cette forme peu connue jusqu'ici et décrite par Lindholm (70) devrait être étudiée exactement.
- 6a. Sa position systématique n'est pas établie. Sa répartition exige des recherches.
- 6b. C'est une race écologique des lacs de *V. piscinalis*.
10. Forme très peu connue, trouvée d'après Stitch (94) aux environs de Strzyżów. Elle exige encore des recherches.
12. Elle est dénommée d'habitude *Hydrobia baltica* Nilss.
- 15 et 16. Ce genre est trop peu étudié chez nous. Il faudrait observer, si à part *B. austriaca* existent encore d'autres espèces, surtout du groupe *B. cylindrica*. *B. hungarica* est souvent considérée comme une race de cette dernière.
- 20 et 20a. Il faut examiner les rapports réciproques de ces deux formes et leur distribution.
27. Sa position systématique n'est pas encore établie. Ce pourrait être une race écologique de *C. minimum*. Elle exige la continuation des recherches.
34. Elle exige la poursuite des recherches dans la partie occidentale du pays; elle est souvent confondue avec les formes élançées de *Stagnicola palustris*.
35. Uniquement dans les aquarium et les citernes des serres chaudes. Elle est originaire de l'Amérique du Sud.
38. Elle paraît d'habitude synantropiquement dans les aquariums, les citernes des serres, etc. Elle est originaire de l'Europe Méridionale.
- 46 et 46a. Le rapport réciproque de ces formes, leur écologie et répartition exigent d'être étudiées.
50. Les diverses formes de ce limaçon doivent être étudiées au point de vue de l'écologie et de la systématique.
51. En Poznanie seulement subfossile.
52. En Poznanie, jusqu'ici seulement subfossile.
- 52a. Il n'est connu jusqu'ici que dans le lac Świtez dans la région Nowogródek.
- 60 et 61. Tous les deux exigent des études exactes surtout au point de vue de la structure anatomique. Il faut observer si tous les deux ne vivent chez nous qu'au sud-est, ou bien si le premier n'est pas plus répandu.
64. En Podolie, exclusivement à Miodobory.
- 65a. Probablement il existe chez nous principalement dans les montagnes. Les lieux d'habitation dans les terrains bas exigent pour la plupart une confirmation.
68. Il n'est connue jusqu'à présent qu'à Żezawa près de Zaleszczyki.
71. Il est probablement plus répandu. Il exige la continuation des recherches.
74. Comme le No. 71.
75. De même que le No. 71. Il faut observer quelle race, éventuellement quelle sous-espèce se trouve-t-elle chez nous.
76. Ici appartient *V. tatrica* H a z a y.
84. Les spécimens de Tatry appartiennent probablement à *O. d. tatrica* A. J. W a g n e r (116).
85. La note de son apparition en Poznanie ne s'est pas affirmée.
86. Hors de Tatry dans les Karpates occidentales seulement dans les monts Pieńiny et la chaîne de Skalki. En Silésie installé à dessein par l'homme au district de Walbrzych.
- Les valves de *Vallonia tenuilabris* (Al. Braun) sont lavées du loess.

88. Il se trouvera probablement aussi en Poméranie.
89. Probablement il est plus répandu; il passe souvent pour une variété de *Vallonia pulchella*.
91. De même que le No. 89.
93. Probablement il est plus répandu, il exige la continuation des recherches.
94. Seulement dans les Tatry Bielskie.
- 95a. *J. albolimbata* Ross m. appartient probablement à cette forme.
99. En Poznanie uniquement subfossile. Dans la région de Podlasie seulement dans les forêts de Białowieża.
100. Dans la région de Roztocze il n'est connu qu'à Wołkowica près de Rawa Ruska.
- 101 et 101a. Sa distribution et les formes qui existent chez nous exigent la continuation des recherches. Dans la région de Podlasie uniquement dans la forêt de Białowieża.
104. En Poznanie seulement subfossile. On le rencontre chez nous plusieurs formes (races géographiques et écologiques) qui exigent d'être étudiés.
105. La limite orientale de son habitation se trouve chez nous, il faut en examiner le tracé.
106. Il serait intéressant d'observer, si l'on rencontre *C. pumila sejuncta* West, on pourrait aussi examiner sa répartition et son rapport envers la forme typique.
107. En Poznanie seulement dans le Parc National à Ludwikowo.
108. Selon les dernières recherches la Vistule inférieure est en partie la limite de son habitation. En conséquent les stations situées au-delà à l'est devraient être confirmées. Dans les Tatry polonais il n'est pas rencontré.
- 109a et 109b. Les formes qui se trouvent dans la partie sud-est du pays exigent d'être étudiées de plus près.
110. Dans l'ancienne littérature on le confondait souvent avec *L. fallax* Ross m.
111. Dans l'ancienne littérature il était confondu avec *L. stabilis* P tr. Dans la région de Podolie sur l'extrémité septentrionale du haut-plateau près de Krzemieniec.
112. Dans l'ancienne littérature cité d'habitude comme *L. elata* Ross m.
- 112b. Elle est à ce qu'il paraît une race géographique de *L. turgida* Ross m. qui habite les Karpates orientales. Sa position systématique et sa distribution exigent des recherches.
113. Nommé d'habitude dans l'ancienne littérature *L. turgida* Ross m. Il ne se trouve pas dans les Tatry polonais.
114. Dans l'ancienne littérature on le confondait avec *L. turgida* Ross m. Il exige la continuation des recherches.
116. C'est une espèce qui n'a pas été trouvée plus récemment. Son existence doit être confirmée.
117. Le lieu d'habitation à Odrzykoń exige une confirmation.
119. A Sobótka et dans les Sudètes.
- Dans les Tatry occidentales, chaîne de Siwy Wierch (sur le territoire de la Tchécoslovaquie). Peut-être le trouverait-on aussi chez nous.
121. Dans un seul endroit aux monts de Kladzk.
- Au district de Wałbrzych installé par l'homme à dessein.
123. Dans les serres chaudes du parc de Wilson à Poznań. Originaire des pays tropicaux.
131. Au rayon de Roztocze seulement à Wołkowica près de Rawa Ruska.

137 et 138. Comme ces limaçons ne peuvent être discernés que par leur structure anatomique, leur distribution exige d'être étudiée de plus près. Sur les terrains pourvus (sur la carte) d'un signe d'interrogation on ne peut pas définir l'espèce.

140 et 140a. Ils n'apparaissent que synantropiquement dans les serres chaudes et les couches, plus rarement dans les jardins. Ils sont originaires de l'Europe méridionale.

141. On ne le rencontre pas dans les Tatry polonais. Les renseignements des auteurs plus anciens à propos de *O. g. striarius* West. sur ce terrain se rapportent peut être à *O. depressus* Sterki.

143. Il avait été rencontré dans certaines serres à Varsovie (52).

— La famille des *Vitrinidae* exige des études à base des traits anatomiques. La plupart des renseignements trouvés dans les ouvrages d'autrefois est fondée sur de fausses déterminations.

151. Il est possible que les spécimens mentionnés dans la partie méridionale de Roztocze comme *V. diaphana* Drap. appartiennent à cette espèce.

152. Nommé par A. J. Wagner (115) „de la Galicie orientale“.

153. Connue jusqu'ici seulement dans la Silésie, mais il pourrait être sans doute trouvé dans les autres contrées du sud-ouest de la Pologne. Les renseignements fournis par l'ancienne littérature se rapportent à d'autres espèces, souvent à *V. kochi*.

— *V. brevis* à été cité par Hazay de Tatry Bielskie (43) sans doute par suite d'une fausse détermination.

— Les limaces indigènes exigent de nouvelles études, fondées sur la structure anatomique. Les connaissances d'autrefois sont souvent basées sur de fausses déterminations.

156. Les informations de son existence sur d'autres terrains, dans les Tatry etc. résultent d'une erreur de détermination. Dans notre pays il possède une limite orientale de l'habitation, dont la ligne doit être étudiée.

157. Il se trouve probablement aussi en Poznanie.

160. Il apparaît souvent synantropiquement. Dans la littérature on le confondait quelquefois avec *A. circumscriptus*. Sa répartition exige des recherches.

161 et 162. Ces deux espèces étaient souvent confondues, de sorte, que leur distribution demande d'être étudiée. *L. maximus*, généralement plus rare, n'est sans doute rencontré dans certains endroits de notre pays que synantropiquement.

163. Ce limaçon peu connu jusqu'ici peut sans doute être trouvé aussi dans nos Karpates.

168. Une espèce peu connue (2); il faudrait l'observer avec d'attention, car il est possible qu'elle se trouve de même dans les autres parties des Karpates.

169 et 170. Dans les ouvrages plus anciens on ne discernait pas ces limaçons. Leur distribution demande des recherches. Il n'y a que les déterminations fondées sur la structure anatomique qui sont sûres.

172. De même que le No. 168.

173. Il est possible qu'on le trouvera dans les Karpates occidentales.

176. Au nord de la Pologne ils sont importés. Dans les Karpates occidentales seulement dans les Pieniny.

177. Espèce propre à l'Europe occidentale, chez nous elle n'est qu'importée.

178. Comme le No. 177.

179. Les données de son existence dans d'autres parties de la Pologne se rapportent à *H. cereollava podolica*.

180. Dans la littérature d'autrefois indiqué comme *H. striata*.
- 182a. Cette forme décrite par Pol i ń s k i (80). Espèce connue et mérite d'attirer sur elle l'attention.
184. Au rayon de Podlasie, exclusivement dans les forêts de Białowieża. Son habitat près de Bydgoszcz exige d'être confirmé.
186. En Poméranie et sur le haut-plateau de Lublin, seulement non loin de la Vistule.
189. Uniquement dans la partie de l'est des Karpates occidentales.
191. Une espèce peu connue; sa position systématique ne sera bien défini qu'après l'examen anatomique.
197. En Poznanie n'apparaît que comme subfossile. Dans les monts Świętokrzyskie il semble d'être une espèce qui est en train de disparaître.
200. Dans nos Karpates occidentales seulement aux monts Pieniny.
— Plus récemment il ne fut plus retrouvé de sorte que cette station reste énigmatique (80). L'exemplaire gardé au Musée de la Commission Physiographique à Cracovie est très rapproché de *C. planospira illirica* St a b. qui vit principalement dans les Alpes du sud-ouest et sur la péninsule Balcanique (surtout en Yougoslavie).
203. Très rare dans les terrains bas du nord. En Poznanie seulement subfossile.
204. Chez nous presque partout strictement synantropique dans les parcs et les jardins.
- 207a. A ce qu'il paraît cette forme n'existe que dans la partie sud-ouest de la Pologne.
209. Dans la région de Nowogródek et de Polesie uniquement synantropique.
— Cette espèce originaire des pays méditerranéens fut installée à Rzeszów, où elle perit bientôt.
211. Une espèce qui est en train de disparaître, dont les lieux d'habitation doivent être protégés contre la destruction.
- 217a. On n'a pas déterminé jusqu'ici le nom que doit porter la race de ce mollusque, propre à bassin de la Mer Noire.
218. Le genre *Pisidium* très peu étudié chez nous. Il faut traiter avec une grande réserve la majorité des données qui se trouvent dans la littérature.
232. La position systématique de cette forme, qui jusqu'à présent n'est connue qu'à Opole, n'est pas encore définitivement précisée.
— Près de Piława (Prusse Orientale) on a trouvé *Congeria cochleata*, apportée en Europe probablement de l'Afrique occidentale. Il est possible, que l'on trouvera aussi chez nous.

